

İkisi birlikte gerçekleşince her zaman değil ama bazen kendinize “Bunu neden şimdiye kadar düşünmedim?” diye soruyorsunuz.

Bir süre önce aldığım, sonra bir kenarda unuttuğum bir kitabı okudum: Die Resistance. Fransa’da Nazilere karşı direnişi anlatıyor. Naziler Fransa’nın yaklaşık yüzde 60’ını işgal ediyorlar ama ilk yıllarda güneyine inmiyorlar, orasını işbirlikçi Petain hükümetinin denetimine bırakıyorlar. Petain de Birinci Dünya Savaşının en kanlı çarpışması olan Verdün’ün kahramanı olarak kabul ediliyor. Tanınmış bir isim ama ardından Nazilerle anlaşılıyor.

Beni asıl hayrete düşüren bu değildi. Fransa 1940’lı yıllarda dünyada İngiltere’den sonra ikinci büyük sömürge imparatorluğuna sahip... Almanya Fransa’nın büyük bölümünü işgal ediyor ama sömürgeler Fransa’da kalıyor. O sırada İngiltere’de bulunan de Gaulle sömürgelerdeki Fransız ordusu aracılığıyla yeni bir savaş gücü oluşturuyor.

Lenin’in emperyalizm teorisine göre dünya savaşlarının nedeni sömürgelerin yeniden paylaşımıdır. Geriden gelen emperyalist bir ülke (Almanya) sıçramalı bir gelişmeyle ileridekilere (Fransa, İngiltere) yetişir ve oluşan yeni güç dengesi sömürgelerin yeniden paylaşılmasını gerekli kılar.

Lenin’in bu saptamasının doğru olmadığını kitabı okuyunca fark ettim.

Fransa işgal ediliyor ama Fransa sadece Avrupa’nın batısındaki bir ülke değil, bir sömürge imparatorluğudur. Fransa düşüyor ama sömürgeler kalıyor.

Almanya Afrika’nın kuzeyinde Rommel vasıtasıyla tank savaşı yürütüyor ama burada amaç İngiltere için stratejik önemi olan Mısır’ı almaktır, Fransa’nın sömürgelerini işgal etmek değildir. Afrika’nın içlerine inerek Fransa ve İngiltere sömürgesi ülkeleri işgal etmek de değildir.

O yıllarda Vietnam da Fransa sömürgesidir, Antilerde de sömürgeleri var. Almanya buraları nasıl alacak? Buraları almak için ek olarak savaşmak gerekecek çünkü bu ülkelerde çoğunluğu sömürge halkından oluşan başka bir ordu bulunuyor.

Almanya İngiltere'yi yendi ve hatta işgal etti diyelim. Buradan hareketle Mısır'ın ve özellikle en büyük sömürge Hindistan'ın Almanların eline geçeceği söylenemez. Burada çoğunluğu sömürge halkından oluşan İngiliz ordusunun başka bölümleri var ve ek olarak da Hindistan çok uzak... Oraya nasıl gidilecek?

Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı İmparatorluğu yenilen ülke olarak sömürgelerini kaybetti. Önceden Osmanlı egemenliği altında bulunan Arap ülkelerini İngiliz ve Fransızlar işgal etti. Burada sömürgelerin el değiştirmesi var ama bu her zaman gerçekleşmiyor. Dolayısıyla Lenin'in savaş nedeni olarak gösterdiği sömürgelerin yeniden paylaşılması sınırlı geçerliliğe sahiptir.

İki nedenle böyledir:

Birincisi: ana ülkenin işgal edilmesi, sömürgelerin de teslim olması anlamına gelmiyor. Onlar için ek savaşlar gerekiyor.

İkincisi ise sömürgeler genellikle çok uzaktalar... Avrupa neresi, Vietnam, Antiller ya da Hindistan neresi...

Marx-Engels'te görülen dünya devrimi konusundaki kendiliğindencilik Lenin'in emperyalizm teorisinde de ortaya çıkıyor.

Marx-Engels zamanında dünya demek Batı ve Orta Avrupa anlamına geliyordu. Burada devrim oldu diyelim. İngiltere ve Fransa'da devrim olması, bu iki büyük sömürge imparatorluğunun her yanında devrim anlamına gelmiyor. Sömürgelerin ayrı yönetim aygıtları ve orduları bulunuyor. Merkezin düşmesi bunların düşmesi anlamına gelmiyor.

Nitekim Petain'in çizgisini sömürgelerdeki Fransız birlikleri izlemiyor.

Eğer soruna o zamanın bilgi düzeninin yanı sıra Marx-Engels ve Lenin'in sömürgeci ülkeler insanları olduklarından hareket ederek yaklaşırsak, bu kendiliğindencilik normal karşılanabilir. Sömürgeciliğin yapısını ve nasıl örgütlendiğini bilmiyorlar, dolayısıyla da merkez düşünce her tarafın düşeceğini düşünüyorlar.

En başta Fransa örneği bunun böyle olmayacağını gösteriyor.

Bir emperyalist ülke diğerini savaşta yendiğinde onun zenginliklerini yağmalar ve nitekim Almanya da Fransa'da böyle yaptı ama sömürgeler bu yağmalamaya her zaman dahil olmayabiliyor.